

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра менеджменту та публічного врядування

07-06-124М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Міжнародна публічна політика»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою
«Місцеве самоврядування»
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 4
від 30 грудня 2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки для виконання практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Міжнародна публічна політика» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Місьцеве самоврядування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Древаль Ю. Д. – Рівне : НУВГП, 2024. – 21 с.

Укладач: Древаль Ю. Д., д.держ.упр., професор кафедри менеджменту та публічного врядування.

Відповідальний за випуск: Тихончук Л. Х., д.держ. упр. проф., в.о. завідувача кафедри менеджменту та публічного врядування.

Керівник ОП: Мартинюк Г. Ф. доцент кафедри менеджменту та публічного врядування.

Попередня версія МВ: 07-06-60М

© Ю. Д. Древаль, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

	Стор.
1 Мета і завдання виконання практичних завдань.....	4
2 Тематика практичних занять.....	7
3 Методи навчання.....	15
4 Оцінювання знань здобувачів вищої освіти	16
5 Розподіл балів за формами контролю.....	17
6 Список рекомендованої літератури.....	18

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Актуальність повноцінного засвоєння даної навчальної дисципліни найперше пояснюється необхідністю адаптації органів місцевого самоврядування до вимог європейських стандартів та цінностей. Дійсно, визнання місцевого самоврядування однією із засад конституційного ладу України передбачає не лише встановлення демократичної системи місцевого врядування з основою у самостійності у вирішенні питань місцевого значення, але і реформування органів місцевого самоврядування відповідно до загальносвітових та європейських цінностей. Причому, значущість реального реформування місцевого самоврядування набуває особливої значущості в контексті гармонізації законодавства з нормами Європейського Союзу та вдосконалення ефективності демократичного врядування.

Міжнародна публічна політика – це навчальна дисципліна, що формує у здобувачів вищої освіти комплекс знань щодо сутності сучасної міжнародної (світової) публічної політики та міжнародних відносин, базових засад міжнародного публічного та міжнародного гуманітарного права, формування та проведення публічної політики на європейському континенті, особливостей функціонування базових інститутів Європейського Союзу, європейського врядування та європейського адміністративного простору, зовнішніх зносин та євроінтеграційного курсу Української Держави.

Мета дисципліни: Формування у здобувачів вищої освіти сучасної системи знань щодо сутності міжнародної публічної політики та міжнародних політико-правових стандартів, у тому числі – європейського врядування та європейського єдиного адміністративного простору,

виявляти особливості застосування правового та комунікативного механізмів у царині міжнародних відносин, оволодіти механізмами вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування відповідно до апробованих часом загальносвітових та європейських цінностей.

Предмет дисципліни: Принципи і закономірності міжнародної публічної політики, структура та повноваження міжнародних універсальних організацій, міжнародні публічно-правові стандарти, основи міжнародного та європейського публічного права, базові характеристики європейського врядування та зовнішніх зносин Української Держави.

Основні завдання, які повинні бути розв'язані у процесі викладання дисципліни: засвоєння здобувачами вищої освіти комплексу знань щодо сутності міжнародної публічної політики, особливостей міжнародного публічного права та міжнародного гуманітарного права, європейського врядування та європейського єдиного адміністративного простору, і на зазначеній основі – закріплення та вдосконалення комплексу компетентностей, тобто здатності до повноцінного забезпечення професійної діяльності на службі в органах місцевого самоврядування у складних умовах сьогодення.

Вивчення навчальної дисципліни надає здобувачам вищої освіти сукупності наступних компетентностей:

ЗК06. Здатність до професійного спілкування іноземною мовою.

ЗК07. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими кими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями

незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

СК06. Здатність здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України.

СК10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

СК 11. Здатність приймати управлінські рішення для забезпечення сталого розвитку територій з використанням механізмів міжтериторіального міжнародного співробітництва.

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти вивчаючи дану дисципліну, є:

РН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.

РН03. Знати основні засади національної безпеки та уміти попереджати й нейтралізувати виклики і загрози національним інтересам України в межах своєї професійної компетенції.

РН06. Здійснювати ефективне управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проектами, змінами, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології міжнародний досвід при проектуванні та реорганізації управлінських та загально організаційних структур.

РН09. Спілкуватися іноземною мовою на професійну тематику, обговорювати проблеми публічного управління та результати досліджень.

РН10. Представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності.

РН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної

інтеграції враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень.

РН 13. Приймати та реалізовувати управлінські рішення для забезпечення сталого розвитку територій з використанням механізмів міжтериторіального міжнародного співробітництва.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Публічна політика і міжнародні відносини: сутність та взаємозалежність

Мета: надати здобувачам вищої освіти базові знання щодо сутності публічної політики та міжнародних відносин, стандартів і міжнародних стандартів, і, на зазначеній основі, – опрацювати комплекс питань щодо застосування отриманих знань у професійній діяльності державних службовців.

Питання для обговорення:

1. Публічна політика: міжнародний політико-правовий та управлінський виміри.
2. Сутність та основні функції публічної політики.
3. Базова термінологія у сфері міжнародної публічної політики (далі можливо – МПП).
4. Понятійно-категоріальний апарат у сфері МПП.
5. Найбільш важливі питання та проблеми сучасної світової політики.
6. Міжнародний стандарт: сутність, основні проблеми застосування.
7. Сутність і форми дипломатії як механізму реалізації МПП.

Тема 2. Процес формування сучасних міжнародних відносин

Мета: закріпити отримані знання щодо особливостей процесу формування сучасних міжнародних відносин, і, на зазначеній основі, поглиблення розуміння сутності міжнародної публічної політики як складного переплетіння наднаціональних та національних інтересів.

Питання для обговорення:

1. Особливості формування міжнародних відносин у Стародавньому світі.

2. Особливості формування міжнародних відносин у часи Середньовіччя.

3. Проблематика війни і миру у міжнародній політиці (історичний, політико-правовий, геополітичний та соціокультурний підходи).

4. Вестфальський конгрес: сутність, епохальне значення у сфері міжнародної політики.

5. «Нація-держава»: сутність та значення у світовій історії (ретроспективний аналіз).

6. Віденський конгрес в оберті інтересів політичних лідерів.

7. «Довге дев'ятнадцяте століття»: «європейський концерт» і світова політика.

8. Версальсько-Вашингтонська міжнародна система: сутність, час існування.

9. Ялтинсько-Потсдамська система.

Тема 3. ООН в системі міжнародних політичних відносин

Мета: надати здобувачам систему знань щодо організаційної структури ООН, її мети і завдань,

основоположних прав і свобод людини, а також скомпонувати їхнє розуміння нагального реформування цієї організації у складних умовах сьогодення.

Питання для обговорення:

1. Причини та безпосередні чинники заснування ООН.
2. Україна як співзасновник ООН.
3. Членство в ООН.
4. Повноваження Генеральної асамблеї ООН.
5. Повноваження Ради безпеки ООН.
6. Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ) як змістовна основа вдосконалення захисту прав і свобод людини.
7. Діяльність Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні: сутність, особливості і в умовах воєнного стану.
8. Реалізація в Україні Цілей сталого розвитку ООН.
9. Проблеми та перспективи реформування ООН у складних умовах сьогодення.

Тема 4. Основи міжнародного публічного права

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями сучасного праворозуміння та основами міжнародного публічного права.

Питання для обговорення:

1. Принцип верховенства права і сучасне праворозуміння.
2. Базові чинники реформування сучасних міжнародних правовідносин: Глобалізація як імператив сучасного суспільного розвитку; інформатизація і сучасне інформаційне суспільство.
3. Особливості розмежування публічного і приватного права.

4. Сутність та сфера дії сучасного міжнародного публічного права (МПП).

5. Суб'єкти та об'єкти МПП.

6. Функції і принципи МПП.

7. Національна держава як основний суб'єкт МПП.

8. Особливості розвитку МПП у складних умовах сьогодення.

9. Основні проблеми сучасного розвитку міжнародного права.

Тема 5. Міжнародне гуманітарне право

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з основами міжнародного гуманітарного права, і, на зазначеній основі, – закласти фундамент опанування ними правовим інструментарієм захисту цивільних осіб в умовах збройної агресії проти Української Держави.

Питання для обговорення:

1. Міжнародне гуманітарне право (МГП): сутність і особливості правозастосування.

2. Джерела МГП.

3. Мета і завдання МГП.

4. Роль «м'якого права», судової практики та доктрини у правовому забезпеченні МГП.

5. Проблематика дієвості принципів МГП.

6. Діяльність Міжнародного кримінального суду (МКС).

7. Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ): мета, завдання, особливості діяльності у зв'язку з військовою агресією проти Української Держави.

8. Діяльність Української Держави у питанні забезпечення норм МГП в умовах воєнного стану.

Тема 6. Інституційні та організаційно-правові основи Європейського Союзу

Мета: ознайомлення здобувачів вищої освіти з основами сучасної європейської інтеграції, особливостями інституційної та організаційно-правової побудови Європейського Союзу.

Питання для обговорення:

1. Європейська інтеграція як складний політико-правовий та соціально-економічний процес.
2. Витоки і причини сучасної європейської інтеграції.
3. Історичні аспекти євроінтеграційних процесів в Україні.
4. Основні документи щодо заснування та вдосконалення ЄС. *Acquis communautaire*.
5. Інституційні основи ЄС.
6. Європейський Парламент.
7. Рада Європейського Союзу.
8. Європейська Комісія.
9. Копенгагенські критерії (умови вступу до ЄС).
10. Україна і ЄС: сутність та основні етапи співпраці.

Тема 7. Європейське врядування і єдиний адміністративний простір (ЄАП)

Мета: закріпити та поглибити отримані на основі міждисциплінарного підходу знання щодо сутності європейського врядування, а також формування єдиного адміністративного простору у контексті сучасної європейської інтеграції.

Питання для обговорення:

1. Європейське врядування: сутність, орієнтири розвитку.
2. Терміни «врядування» і «європейське врядування».
3. Принципи європейського врядування.
  4. Характерні риси європейського врядування.
  5. Сутність і структура ЄАП.
  6. Проблематика термінологічного визначення ЄАП.
  7. Програми SIGMA: сутність, вплив на публічно-управлінські та адміністративні відносини в європейських державах.
  8. Принципи ЄАП у викладі Програми SIGMA.
  9. Зелені і білі книги ЄС.
  10. Вплив Програми SIGMA на зміст «Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки».

Тема 8. Публічна діяльність Ради Європи і Європейський суд з прав людини

Мета: закріпити та поглибити знання здобувачів вищої освіти щодо сутності та структури базових інститутів Ради Європи, окреслити основні вектори співпраці України і Ради Європи.

Питання для обговорення:

1. Причини та процес створення Ради Європи (РЄ).
2. Статут РЄ.
3. Структура, повноваження та особливості діяльності РЄ.
4. Комітет Міністрів РЄ: повноваження та діяльність.
5. Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ).
6. Членство України в РЄ.

7. Рішення ПАРЄ для України.
8. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) як постійний судовий орган країн-членів РЄ.
9. Процедура звернення до ЄСПЛ. Висновки ЄСПЛ.
10. Рішення ЄСПЛ в українських справах.
11. Дорадчі органи Ради Європи.
12. «Європейська комісія за демократію через право» (Венеційська комісія) як дорадчий орган Ради Європи з питань конституційного права.
13. Конгрес місцевої та регіональної влади Європи як консультативний орган, що представляє місцеві та регіональні влади.

Тема 09. Європейський та євроатлантичний вибір України

Мета: На основі засвоєння комплексу відповідного матеріалу закріпити та поглибити знання здобувачів вищої освіти щодо сутності євроінтеграційного та євроатлантичного курсу сучасної Української Держави.

Питання для обговорення:

1. Україна як європейська держава.
2. Конституційні зміни стосовно європейського і євроатлантичного зовнішньополітичного курсу.
3. Угода між Україною та Європейським Союзом як етапна подія на шляху євроінтеграції.
4. Реалізація євроінтеграційного курсу в умовах військової агресії проти Української Держави.
5. Початок офіційних переговорів про вступ в умовах воєнної агресії.

6. Особливості реалізації в Україні шести базових цінностей ЄС.

7. Постійне представництво України при Раді Європи.

8. План дій РЄ для України на 2023-2026 рр. «Стійкість, відновлення та відбудова».

9. Реєстр збитків, заподіяних агресією РФ, як перший крок до реалізації міжнародного компенсаційного механізму.

10. Діяльність української парламентської делегації у ПАРЕ.

11. Висновки «Європейської комісії за демократію через право».

12. Українські делегації в Конгресі місцевої та регіональної влади Європи.

Тема 10. Європейська хартія місцевого самоврядування і діяльність Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи

Мета: Закріпити та поглибити отримані знання щодо сутності реформування місцевого самоврядування на основі загальновизнаних світових та європейських цінностей.

Питання для обговорення:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування (Хартія): сутність та основні положення.

2. Хартія як частина національного законодавства і ключовий орієнтир функціонування місцевого самоврядування.

3. Пріоритети роботи та завдання Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи (Конгрес).

4. Співпраця України з Конгресом. Реалізація проекту «Посилення демократії та довіри на місцевому рівні в Україні».

5. Особливості співпраці України з Конгресом в умовах воєнного стану.

6. Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентіві України: установчі документи, повноваження, основні напрями діяльності.

7. Постійні комісії Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентіві України.

3. Методи навчання

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

- методи навчання за характером логіки пізнання: теоретичні методи (сходження від абстрактного до конкретного, ідеалізація, формалізація, аксіоматичний метод); емпірико-теоретичні методи (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання, історичний підхід, логічний підхід, гіпотетичний підхід); емпіричні методи (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент); спеціальні (приватно наукові) методи (біхевіоризм чи поведінковий підхід, мережева концепція, когнітивний підхід, рефреймінг, метод експертних оцінок, метод Дельфі, метод Парето, case study);

- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів, інтерактивні методи.

Технології викладання: тренінги, рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій, обговорення, презентації, міні-лекції, ситуаційні дослідження, навчання на основі досвіду та інші.

4. Оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінювання завдань поточного контролю проводиться з розрахунку від 0 до 100 балів.

Основними методами оцінювання є аналіз усних відповідей, виконання практичних задач, тестування, перевірка письмових завдань.

Оцінювання виконаних завдань, у тому числі творчого характеру, здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні; 60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані; 80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру; 100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

5. Розподіл балів за формою контролю

Шкала оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумковий контроль	Сума	
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2										
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	M 1	M 2	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	20	20	

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
90–100	відмінно
82–89	добре
74–81	
64–73	задовільно
60–63	
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Древаль Ю. Д. Історичні аспекти європейської інтеграції: феномен античної спадщини. *Державне будівництво*. 2024. № 1(35). С. 55–63.
2. Древаль Ю. Історичні передумови створення та початок діяльності Міжнародної організації праці. Духовні, політичні та освітні практики в соціокультурному розвитку людства (компаративні нариси) : колект. монографія / за ред. Ю. Вільхового та Т. Тронько. Полтава : ПНПУ, 2023. 355 с. С. 154–178.
3. Древаль Ю. Д. Паризька мирна конференція і створення Міжнародної організації праці. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: «Історія та географія»*. 2018. Вип. 55. С. 100–106.
4. Древаль Ю. Д. Управлінські відносини і міжнародні трудові стандарти. *Вісник НУЦЗУ: зб. наук. пр. Серія «Державне управління»*. 2022. Вип. 1. С. 76–82.
5. Древаль Ю. Д., Ткаченко О. О., Коваленко М. Ю. Історичні корені відзначення Дня праці та Всесвітнього дня охорони праці. *Гілея: науковий вісник*. 2023. Вип. 1-2 (180-181). С. 70–74.
6. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник / ХНУВС. Харків, 2020. 544 с.
7. Історія міжнародних відносин : підруч. / І. В. Алексєєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.
8. Міжнародне публічне право: основи теорії : навчально-методичний посібник / Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 252 с.

9. Чайковський Ю. В., Харитонов Р. Ф. Міжнародні відносини та світова політика : навч-метод посібник. Одеса, 2022. 43 с.
10. Global public policy in a quantified world: Sustainable Development Goals as epistemic infrastructures / Marlee Tichenor, Sally E. Merry, Sotiria Grek, Justyna Bandola-Gill. *Policy and Society*, 2022, 41(4). P. 431–444. DOI: <https://doi.org/10.1093/polsoc/puac015>
11. Public Policy Agenda for the 118th Congress 2023-2024 / American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD). 2024. 58 p. URL: <https://thearc.org/wp-content/uploads/2023/03/Public-Policy-Agenda.pdf>
12. Rizky Ilham. Strengthening Policy Networks to Create Effective Public Policies. *Neo Journal of Economy and Social Humanities*. 2023. Vol. 2, No. 3, pp. 216–222. DOI: <http://dx.doi.org/10.56403/nejesh.v2i3.143>
13. Barvinenko, V. PRINCIPLES OF LOCAL GOVERNMENT: TERMINOLOGICAL ISSUES (PART ONE). *Scientific Journal of Polonia University*, 2023,57(2), P. 124–130. <https://doi.org/10.23856/5717>

Допоміжна

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів – Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2000. 236 с.
2. Братута Є. О., Братута О. Г. Публічна дипломатія як ресурс м'якої зовнішньополітичної сили держави. *Гілея*. 2023. Вип. 183 (№ 4). С. 7–19.
3. Булик М. В. Історія міжнародних відносин у давні часи : навчальний посібник. Маріуполь : МДУ, 2017. 274 с.
4. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник / 2-ге вид. Київ : Ліра-К, 2019. 412 с.

5. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / пер. з англ. Київ : К. І.С., 2006. 696 с.
6. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці. Львів : Кальварія, 2004. 280 с.
7. Європейська інтеграція : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. проф. І. А. Грицяка та Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 464 с.
8. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні відносини ХХ століття : навч. посіб. / 5-те вид., розшир. і допов. Київ : Друк. двір Олега Федорова, 2019. 386 с.
9. Кулеба Д. Міжнародна правосуб'єктність: теорія і її перспективи. *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 70–83.
10. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки : монографія / Є. В. Багацький та ін. ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т соц. наук. Одеса : ОНУ, 2016. 408 с.
11. Моніторингові звіти Програми SIGMA: Державне управління в Україні. Оцінювання на відповідність Принципам державного управління, грудень 2023 року. 2015 с.
12. Пилипенко В. П. Особливості механізму імплементації норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство. *Юридичний науковий журнал*. 2021. № 1. С. 329–332.
13. Погорілко В. Загальна декларація прав людини – одна з найважливіших загальнолюдських цінностей ХХ століття. *Право України*. 1999. № 4. С. 7–9.

14. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М. Політика міжнародних відносин: проблеми та перспективи. Київ : Університет «Україна», 2021. 350 с
15. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.
16. Публічна політика та суспільні зміни в Україні в контексті євроінтеграції : монографія / авт. кол.: С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович та ін. Київ : НАДУ, 2017. 248 с.
17. Реньов Є. В. Реформування Ради Безпеки ООН: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 538-541.
18. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 310 с.
19. Філіппов А. В. Правові проблеми та перспективи реформування ООН на прикладі ЄС. *DICTUM FACTUM*. 2023. № 2(14). С. 182–190.